

УДК 339.923:339.5:338.43(477:4ЄС)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-5\(27\)-3275-3289](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-5(27)-3275-3289)

Почерніна Наталія Вікторівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і бізнесу, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, <https://orcid.org/0000-0002-6109-6099>

Пугачов Володимир Миколайович кандидат економічних наук, доцент відділу продовольства, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", Київ, <https://orcid.org/0000-0002-5456-5862>

Безуглова Ірина Василівна доцент кафедри навігації та управління судном, Херсонська державна морська академія, м. Херсон, <https://orcid.org/0000-0001-9796-1980>

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена поглибленням європейської інтеграції України та необхідністю переосмислення трансформації зовнішньоекономічних відносин в агропродовольчому секторі в умовах нових регуляторних і ринкових вимог. Метою статті був комплексний аналіз впливу європейської інтеграції на трансформацію зовнішньоекономічних відносин України в агропродовольчому секторі. Методи дослідження ґрунтувалися на застосуванні системного підходу, порівняльного аналізу, економіко-статистичних методів та узагальнення наукових джерел. У результаті дослідження встановлено, що інтеграція України до єдиного ринку ЄС супроводжується поєднанням тарифної лібералізації та регуляторної гармонізації, що формує нові умови функціонування агропродовольчого сектору. Доведено, що адаптація законодавства до *acquis communautaire* забезпечила формування сучасної системи регулювання безпечності харчових продуктів, однак її практична імплементація залишається нерівномірною. Виявлено суттєву переорієнтацію географічної структури експорту України у бік Європейського Союзу та зростання ролі агропродовольчої продукції у загальному експорті. Обґрунтовано, що структурні зміни мають подвійний характер, оскільки поєднують розширення доступу до ринку з посиленням залежності від зовнішньої кон'юнктури. Систематизовано ключові виклики та можливості інтеграції, що дозволило встановити

їх дуальну природу та визначити вплив на конкурентоспроможність виробників. Запропоновано підхід до оцінки інтеграції як інституційного середовища, у межах якого реалізується потенціал суб'єктів господарювання, що формує нову модель розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом впливу екологічних вимог ЄС, розвитком ланцюгів доданої вартості та удосконаленням механізмів державної підтримки адаптації агропродовольчого сектору України до європейських стандартів. Окрему увагу приділено ролі морських перевезень і портової логістики у забезпеченні безперервності агропродовольчого експорту, оскільки саме відновлення та переорієнтація морських маршрутів визначають пропускну спроможність, собівартість і стабільність зовнішньоторговельних потоків.

Ключові слова: європейська інтеграція, агропродовольчий сектор; зовнішньоекономічні відносини, експорт, ланцюги доданої вартості. морські перевезення; портова логістика; експортні маршрути.

Pochernina, Nataliia Candidate of Economic Sciences (Ph. D), Associate Professor at the Department of Economics and Business, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, <https://orcid.org/0000-0002-6109-6099>

Pugachov Volodymyr Candidate of Economic Sciences, Docent of the Food Department, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-5456-5862>

Bezuhlova Iryna Associate Professor Department of Navigation and Ship Management, Kherson State Maritime Academy, Kherson, <https://orcid.org/0000-0001-9796-1980>

EUROPEAN INTEGRATION AS A FACTOR IN TRANSFORMING UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC RELATIONS IN THE AGRI- FOOD SECTOR

Abstract. The relevance of the study is determined by the deepening of Ukraine's European integration and the need to reconsider the transformation of foreign economic relations in the agri-food sector under new regulatory and market conditions. The aim of the article is to provide a comprehensive analysis of the impact of European integration on the transformation of Ukraine's foreign economic relations in the agri-food sector. The research methods are based on a systemic approach, comparative analysis, economic and statistical methods, and the generalization of scientific sources. The results of the study demonstrate that Ukraine's integration into the EU single

market is accompanied by a combination of tariff liberalization and regulatory harmonization, which shapes new conditions for the functioning of the agri-food sector. It is proved that the adaptation of legislation to the *acquis communautaire* has led to the formation of a modern food safety regulatory system, although its practical implementation remains uneven. A significant reorientation of Ukraine's export geography towards the European Union has been identified, along with an increasing share of agri-food products in total exports. It is substantiated that these structural changes are dual in nature, as they combine expanded market access with increased dependence on external market conditions. The key challenges and opportunities of integration have been systematized, allowing for the identification of their dual nature and their impact on producers' competitiveness. An approach is proposed that conceptualizes integration as an institutional environment within which the potential of economic actors is realized, thereby shaping a new model of foreign economic activity. The prospects for further research are associated with analyzing the impact of EU environmental requirements, the development of value-added chains, and the improvement of state support mechanisms for the adaptation of Ukraine's agri-food sector to European standards. Special attention is paid to the role of maritime shipping and port logistics in maintaining the continuity of agri-food exports, as the restoration and reorientation of sea routes directly affect export capacity, transportation costs, and the stability of foreign trade flows.

Keywords: European integration; agri-food sector; foreign economic relations; exports; value-added chains. maritime shipping; port logistics; export routes.

Постановка проблеми. Агропродовольчий сектор виступає ключовою складовою національної економіки України, забезпечуючи значну частку валютних надходжень та формуючи основу експортного потенціалу держави. Водночас саме цей сектор найбільш чутливий до трансформацій зовнішньоекономічного середовища, зокрема до змін торговельних режимів, стандартів та регуляторних вимог Європейського Союзу [1].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що після підписання Угоди про асоціацію та запровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі відбулися суттєві зрушення у структурі зовнішньої торгівлі України. Європейський Союз став головним торговельним партнером України, забезпечуючи понад 50% загального товарообігу, а загальний обсяг торгівлі товарами між сторонами перевищив 67 млрд євро у 2024 році [2]. У сфері агропродовольчої продукції ЄС виступає не лише ключовим ринком збуту, але й важливим джерелом імпорту технологій, інвестицій та стандартів виробництва, що зумовлює необхідність адаптації українського аграрного сектору до європейських вимог.

Проблематика дослідження полягає у суперечливому характері впливу європейської інтеграції на розвиток зовнішньоекономічних відносин у агропродовольчій сфері. З одного боку, інтеграція відкриває доступ до великого єдиного ринку, сприяє зростанню експорту та диверсифікації торговельних потоків, зокрема зернових культур, олійних та продуктів переробки [3]. З іншого боку, посилення конкуренції, квотні обмеження та необхідність дотримання жорстких санітарних і фітосанітарних стандартів створюють значні виклики для українських виробників. Зокрема, відновлення тарифних квот і перегляд умов торгівлі у 2025 році засвідчили, що лібералізація доступу до ринку ЄС має обмежений і регульований характер.

Окремого значення у цій проблематиці набуває морський транспортний компонент, оскільки агропродовольчий експорт України історично значною мірою залежав від пропускної спроможності портів і стабільності морських маршрутів. У період воєнних ризиків обмеження традиційних морських перевезень спричинило переорієнтацію частини потоків на сухопутні та комбіновані маршрути, проте саме відновлення ефективної портової логістики залишається важливою умовою зниження витрат, розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції [7; 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних наукових підходів до дослідження трансформації зовнішньоекономічних відносин України в агропродовольчому секторі засвідчив наявність значного масиву напрацювань, присвячених як європейській інтеграції, так і розвитку аграрної торгівлі.

Так, М. В. Шуба та В. О. Тимофєєва [4] обґрунтували, що активізація євроінтеграції зумовила суттєву переорієнтацію зовнішньої торгівлі України на ринки Європейського Союзу. У результаті дослідження було встановлено зростання частки агропродовольчої продукції в експорті та посилення ролі ЄС як ключового торговельного партнера.

С. О. Геращенко та ін. [5] довели, що Україна зайняла вагоме місце у глобальній системі торгівлі сільськогосподарською продукцією та посилила свою роль у забезпеченні продовольчої безпеки. У ході дослідження було встановлено, що зростання експортного потенціалу супроводжувалося підвищенням залежності від зовнішніх ринків, що підвищило чутливість до геополітичних і логістичних ризиків.

У роботі О. В. Дзяд та О. О. Гордієнка [6] було доведено, що імплементація положень Угоди про асоціацію з ЄС сприяла лібералізації торгівлі аграрною продукцією та розширенню доступу українських виробників до європейського ринку. Водночас автори встановили, що ефективність використання цих можливостей обмежувалася тарифними квотами та необхідністю відповідності технічним і санітарним стандартам ЄС, що стримувало повноцінну реалізацію експортного потенціалу.

У дослідженні О. С. Трегубова та ін. [7] було визначено, що поєднання факторів воєнного стану та євроінтеграції призвело до трансформації моделей зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Отримані результати засвідчили, що підприємства адаптувалися до нових логістичних маршрутів і водночас посилювали відповідність європейським регуляторним вимогам, що зумовило зростання значущості інституційної підтримки та інноваційних рішень.

Дослідження С. Г. Туми та ін. [8] засвідчило, що в умовах воєнної економіки аграрна торгівля з ЄС набула стратегічного значення як джерело валютних надходжень. У результаті було встановлено, що експортний потенціал трансформувався у напрямі посилення аграрної складової, проте наголошено на необхідності переходу до продукції з вищою доданою вартістю як ключової передумови підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили Я. М. Гадзало та Ю. Я. Лузан [9], які обґрунтували безпосередній вплив рівня розвитку зовнішньоекономічної діяльності на результативність функціонування аграрного сектору. Узагальнені ними результати показали, що інтеграція до міжнародних ринків сприяла зростанню продуктивності та інвестиційної привабливості галузі, що підтвердило її системоутворюючу роль у національній економіці.

Аналіз, здійснений Н. Л. Корженівською та ін. [10], продемонстрував, що експортний потенціал аграрного сектору України характеризувався відносною стійкістю до економічних потрясінь. У ході дослідження було встановлено, що стабільний попит на базову агропродовольчу продукцію забезпечував збереження експортних позицій навіть у кризових умовах, водночас структурні дисбаланси продовжували стримувати довгостроковий розвиток.

Ще на докризовому етапі, як засвідчили результати дослідження Е. В. Пахучої та співавторів [11], відбулися суттєві зміни у структурі зовнішньої торгівлі України, зокрема зростання частки аграрної продукції. При цьому було доведено, що зазначені трансформації супроводжувалися закріпленням сиро-винної орієнтації експорту, що обмежило можливості розвитку виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Таким чином, узагальнення результатів проаналізованих досліджень засвідчило, що науковці розкрили ключові аспекти розвитку агропродовольчої торгівлі, визначили роль європейської інтеграції та обґрунтували значення аграрного сектору у зовнішньоекономічній діяльності України [3-11]. Водночас залишився недостатньо дослідженим комплексний взаємозв'язок між євроінтеграційними процесами та глибинною трансформацією зовнішньоекономічних відносин в агропродовольчому секторі з урахуванням сучасних викликів, що формує необхідність подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

Мета статті полягає в аналізі впливу європейської інтеграції на трансформацію зовнішньоекономічних відносин України в агропродовольчому секторі.

Виклад основного матеріалу. Інституційно-правові та економічні засади інтеграції України до єдиного ринку Європейського Союзу в агропродовольчій сфері формуються під впливом системної взаємодії нормативних, регуляторних і ринкових механізмів, що визначають трансформацію зовнішньоекономічних відносин. Базовим елементом цього процесу виступає Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ключовою складовою якої є Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA), що передбачає поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС через гармонізацію законодавства та усунення торговельних бар'єрів [12].

У межах функціонування DCFTA було запроваджено комплекс механізмів лібералізації торгівлі, які суттєво вплинули на розвиток агропродовольчого сектору. Насамперед, реалізовано поетапне скасування ввізних мит на значну частину товарів, що забезпечило розширення доступу української продукції до ринку ЄС. Водночас для чутливих груп аграрної продукції застосовано тарифні квоти, які дозволяють безмитний експорт у межах визначених обсягів, що, з одного боку, стимулювало експорт, а з іншого – обмежило можливості його подальшого нарощування [6]. Після впровадження DCFTA темпи зростання експорту аграрної продукції України до ЄС перевищили аналогічні показники експорту до інших регіонів, що підтверджує ефективність лібералізації торговельного режиму [9].

Подальше розкриття інституційно-правових засад інтеграції України до єдиного ринку ЄС в агропродовольчій сфері потребує системного аналізу європейської моделі аграрного регулювання. Встановлено, що ключову роль у цьому процесі відіграють вимоги Спільної аграрної політики Європейського Союзу (Common Agricultural Policy, CAP), а також система санітарних і фітосанітарних заходів (Sanitary and Phytosanitary Measures, SPS), технічного регулювання та стандартів якості. Як засвідчують результати досліджень, інтеграція України до європейського ринку передбачає не лише усунення тарифних бар'єрів, а й глибоку інституційну трансформацію виробничих процесів, що охоплює всі етапи створення агропродовольчої продукції – від первинного виробництва до кінцевої реалізації [13] (табл. 1).

Таблиця 1

Основні складові системи аграрного регулювання ЄС та їх вплив на трансформацію агропродовольчого сектору України

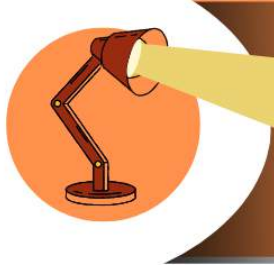
Складова регулювання	Зміст та основні вимоги	Вплив на агропродовольчий сектор України
Спільна аграрна політика (Common Agricultural Policy, CAP)	Система підтримки аграрного виробництва, що включає прямі виплати, регулювання ринку, розвиток сільських територій, екологічні вимоги	Стимулює адаптацію до європейських підходів державної підтримки, орієнтацію на сталість виробництва та екологізацію аграрного сектору
Санітарні та фітосанітарні заходи (Sanitary and Phytosanitary Measures, SPS)	Вимоги до безпечності харчових продуктів, контролю якості, ветеринарних і фітосанітарних норм	Підвищують якість продукції та її конкурентоспроможність, але потребують значних інвестицій у модернізацію виробництва та системи контролю
Технічне регулювання та стандартизація	Гармонізація технічних регламентів, сертифікація продукції, відповідність стандартам ЄС (зокрема НАССР)	Забезпечують доступ до ринку ЄС, водночас ускладнюючи вихід на нього для малих виробників через високі вимоги
Система якості та географічних зазначень	Регулювання якості продукції, захист географічних зазначень, вимоги до маркування	Створює можливості для розвитку нішевих продуктів та продукції з доданою вартістю, сприяє диференціації експорту

Джерело: складено на основі [11; 14]

Окремий напрям інституційної інтеграції України до єдиного ринку ЄС становить адаптація національного законодавства до *acquis communautaire*, яка у сфері агропродовольчого регулювання набула системного характеру, але водночас залишається нерівномірною за рівнем реалізації. Проведений аналіз засвідчив, що гармонізація не зводиться до формального перенесення норм ЄС, а передбачає зміну логіки регулювання – від декларативного контролю до ризик-орієнтованої моделі забезпечення безпечності продукції [9].

У сфері безпечності харчових продуктів ключовим результатом гармонізації стало формування базового законодавчого каркасу, орієнтованого на підходи ЄС. Зокрема, Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [15] закріпив принципи простежуваності, відповідальності оператора ринку та впровадження процедур, заснованих на системі НАССР. Подальший розвиток цього напрямку було забезпечено прийняттям Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» (№ 2042-VIII) [16], який імплементував підходи Регламенту (ЄС) № 882/2004 щодо офіційного контролю [17]. У результаті було

сформовано інституційну модель, наближену до європейської, де контроль зміщується від кінцевого продукту до всього виробничого ланцюга.

Водночас аналіз показав, що навіть за наявності нормативної бази ефективність її реалізації залишається обмеженою інституційними чинниками. Зокрема, встановлено, що українська система офіційного контролю лише частково відповідає європейській моделі через недостатню інфраструктурну забезпеченість і обмежену спроможність контролюючих органів, зокрема на прикордонних інспекційних пунктах [6]. Це свідчить про те, що формальне наближення законодавства не гарантує повної імплементації *acquis communautaire* без належної інституційної підтримки.

У сфері санітарних і фітосанітарних заходів процес гармонізації є найбільш масштабним і водночас найбільш складним. Встановлено, що Україна імплементує сотні актів ЄС у цій сфері, зокрема у питаннях здоров'я тварин, захисту рослин, використання пестицидів та контролю харчових продуктів. При цьому рівень адаптації законодавства у сфері SPS перевищив 50 %, що свідчить про суттєвий прогрес [11]. Однак результати аналізу показують, що проблемними залишаються питання узгодженості між окремими нормативними актами, а також практична імплементація вимог, зокрема через складність процедур і високі витрати для виробників.

Суттєві зрушення відбулися і у сфері технічного регулювання та сертифікації, де Україна поступово переходить до європейської моделі оцінки відповідності. Зокрема, прийняття Закону України «Про матеріали та предмети, що контактують з харчовими продуктами» [18] спрямоване на імплементацію вимог ЄС щодо безпечності пакування та забезпечення простежуваності продукції. Додатково впроваджуються галузеві стандарти, зокрема у молочному секторі, що передбачають посилення вимог до якості сировини та умов виробництва. Це свідчить про поступовий перехід від фрагментарного регулювання до системного наближення до стандартів ЄС.

Разом із тим проведений аналіз дозволив виявити низку системних проблем, що стримують повноцінну адаптацію законодавства до *acquis communautaire*. Зберігається розрив між формальною імплементацією норм і їх фактичним застосуванням, що зумовлено недостатнім рівнем інституційної спроможності. Відсутність ефективних інструментів «м'якого права» (*guidelines*) ускладнює практичне застосування нових норм, що відрізняє українську систему від європейської. Гармонізація супроводжується значними трансакційними витратами для бізнесу, що особливо відчутно для малих і середніх виробників.

Проведений аналіз засвідчив, що протягом останніх років агропродовольчий сектор не лише зберіг провідні позиції у структурі експорту, а й посилив свою роль в умовах поглиблення європейської інтеграції та зовнішніх шоків (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією України
(2021–2025 рр.)

Показник	2021	2022	2023	2024	2025*
Загальний експорт товарів, млрд дол. США	68,1	44,1	36,1	41,6	42,0
Експорт агропродовольчої продукції, млрд дол. США	27,7	23,4	22,0	24,5	25,1
Частка агропродовольчої продукції в експорті, %	41,0	53,0	61,0	59,0	57,0
Частка ЄС у експорті агропродовольчої продукції, %	36,1	50,0	63,3	65,2	60,0
Обсяг аграрної торгівлі Україна–ЄС, млрд дол. США	7,3	12,0	16,5	17,0	17,4

Джерело: сформовано на основі [19; 20]

Аналіз наведених даних дозволив виявити кілька ключових тенденцій. По-перше, встановлено суттєве зростання ролі агропродовольчого сектору у формуванні експорту України: якщо у 2021 р. його частка становила близько 41 %, то у 2023–2024 рр. вона перевищила 59–61 %, що свідчить про структурну переорієнтацію економіки у бік аграрної спеціалізації [19]. Така динаміка зумовлена як скороченням експорту промислової продукції, так і відносною стійкістю аграрного сектору в умовах кризових явищ.

По-друге, виявлено кардинальні зміни географічної структури експорту. Частка Європейського Союзу у експорті агропродовольчої продукції зростає майже вдвічі – з приблизно 35–40 % у 2021 р. до понад 60–65 % у 2023–2024 рр., що підтверджує переорієнтацію торговельних потоків у напрямі європейського ринку [20]. Така трансформація була обумовлена як реалізацією положень Угоди про асоціацію, так і зміною логістичних маршрутів в умовах війни.

По-третє, встановлено, що попри значні зовнішні виклики, обсяги експорту агропродовольчої продукції залишаються відносно стабільними і у 2024 р. досягли рівня, близького до довоєнного (24,5 млрд дол. США) [20]. Це свідчить про високу адаптивність аграрного сектору та його ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності країни.

Крім того, аналіз показав, що обсяг аграрної торгівлі між Україною та ЄС досяг рекордних значень (близько 17 млрд дол. США у 2024 р.), що підтверджує поглиблення економічної інтеграції та зростання взаємозалежності сторін [19]. Водночас така концентрація експорту на одному ринку формує нові ризики, пов'язані з регуляторними обмеженнями та кон'юнктурними змінами.

Отже, результати аналізу засвідчили, що в умовах європейської інтеграції відбувається не просто зростання обсягів торгівлі, а глибока структурна трансформація зовнішньоекономічних відносин України. Вона проявляється у переорієнтації експорту на ринок ЄС, посиленні ролі агропродовольчого сектору та формуванні нової моделі експортної спеціалізації, яка, водночас, характеризується як новими можливостями, так і підвищеними ризиками залежності від зовнішніх факторів.

У межах цієї трансформації морські перевезення слід розглядати не лише як технічний канал доставки, а як один із ключових чинників зовнішньоекономічної стійкості агропродовольчого сектору. Зміна доступності портів, вартості фрахту, страхових платежів і строків доставки безпосередньо впливає на кінцеву маржинальність експорту та визначає, які саме ринки є економічно доцільними для українських виробників. Тому інтеграція з ЄС у логістичному вимірі має включати не тільки регуляторне зближення, а й розвиток взаємодії з європейською транспортною та портовою інфраструктурою [19; 20].

Синтез отриманих результатів дає підстави стверджувати, що європейська інтеграція формує для агропродовольчого сектору України складну систему одночасних обмежень і стимулів [5]. Її вплив не є лінійним: ті самі інструменти, які відкривають доступ до ринку, водночас підвищують поріг входу для виробників. Саме тому оцінка наслідків інтеграції потребує не декларативного переліку факторів, а їх узгодженого аналізу крізь призму трансформації зовнішньоекономічної діяльності (табл. 3).

Таблиця 3

Системна оцінка викликів і можливостей розвитку зовнішньоекономічних відносин агропродовольчого сектору України в умовах інтеграції до ЄС

Фактор інтеграції	Прояв як виклику	Економічний ефект	Потенціал трансформації (можливість)
Санітарні та фітосанітарні вимоги	Високі вимоги до безпечності, простежуваності, сертифікації	Зростання витрат виробництва, бар'єри входу для МСП	Підвищення якості продукції, вихід на високорегульовані ринки
Тарифні квоти	Обмеження обсягів безмитного експорту	Конкуренція за квоти, стримування масштабування експорту	Стимулювання диверсифікації ринків і товарної структури
Конкуренція на ринку ЄС	Асиметрія умов через субсидування фермерів ЄС	Зниження цінової конкурентоспроможності	Підвищення ефективності, технологічна модернізація
Сертифікація та стандарти	Високі витрати на модернізацію та відповідність стандартам	Зростання собівартості продукції	Перехід до виробництва з високою доданою вартістю
Логістичні обмеження	Перевантаження інфраструктури, здорожчання перевезень	Зниження маржинальності експорту	Розвиток нових логістичних маршрутів, інтеграція в європейські коридори
Інституційні бар'єри	Недостатня ефективність державної підтримки	Нерівні умови для виробників	Формування нової політики підтримки експорту

Фактор інтеграції	Прояв як виклику	Економічний ефект	Потенціал трансформації (можливість)
Доступ до ринку ЄС	Високі вимоги до входу	Селекція конкурентоспроможних виробників	Розширення експорту, стабільний попит
Інтеграція у ланцюги доданої вартості	Необхідність відповідності стандартам і кооперації	Зміна ролі у торгівлі (від сировини до переробки)	Участь у переробці, логістиці, дистрибуції
Гармонізація стандартів	Витрати на адаптацію	Короткострокове зниження рентабельності	Довгострокове зростання конкурентоспроможності
Інвестиційна привабливість	Високі вимоги до середовища ведення бізнесу	Потреба в інституційних реформах	Залучення іноземних інвестицій

Джерело: власна розробка авторів

Представлена систематизація дозволила виявити принципову закономірність: більшість факторів європейської інтеграції мають подвійну природу, поєднуючи короткострокові обмеження з довгостроковими вигодами. Зокрема, ті самі санітарні стандарти, які підвищують витрати виробництва, водночас формують передумови для виходу на більш прибуткові ринки, а тарифні квоти, обмежуючи обсяги експорту, стимулюють структурну диверсифікацію [4].

Отримані результати дають змогу уточнити наукове розуміння ролі європейської інтеграції: вона не виступає безпосереднім драйвером зростання, а функціонує як інституційний фільтр, який перерозподіляє конкурентні переваги на користь тих суб'єктів, що здатні адаптуватися до нових правил. У цьому контексті ефективність зовнішньоекономічної діяльності визначається не лише ринковими умовами, а й рівнем інституційної та технологічної готовності підприємств [6].

Таким чином, інтеграція до єдиного ринку ЄС створює не просто нові можливості, а якісно інше середовище функціонування агропродовольчого сектору, в якому ключовим фактором успіху стає здатність до структурної трансформації та переходу до моделей виробництва з високою доданою вартістю.

Практичний вимір такої трансформації особливо виразно проявляється у сфері морських перевезень, де поєднуються питання доступу до зовнішніх ринків, логістичної безпеки та вартості експортних операцій. Для агропродовольчого сектору України розвиток стабільних морських і мультимодальних маршрутів може стати передумовою не лише відновлення довоєнних обсягів експорту, а й переходу до більш диверсифікованої моделі зовнішньоекономічних відносин із ширшим охопленням ринків ЄС та третіх країн.

Висновки. Проведене дослідження дозволило сформулювати цілісне уявлення про характер і напрям трансформації зовнішньоекономічних відносин України в

агропродовольчому секторі під впливом європейської інтеграції. Встановлено, що інтеграція до єдиного ринку Європейського Союзу виступає не лише інструментом розширення торговельних можливостей, а комплексним чинником структурних змін, який охоплює інституційне середовище, модель виробництва та параметри конкурентоспроможності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному обґрунтуванні взаємозв'язку між євроінтеграційними процесами та трансформацією зовнішньоекономічних відносин в агропродовольчому секторі з урахуванням сучасних викликів, зокрема воєнного фактору та зміни регуляторного середовища.

Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для формування державної політики у сфері розвитку агропродовольчого експорту, зокрема щодо вдосконалення механізмів підтримки виробників, стимулювання інновацій та підвищення ефективності інтеграції до європейського ринку.

До практичних орієнтирів також доцільно віднести розвиток портової інфраструктури, підтримку морських і мультимодальних перевезень та узгодження українських експортних маршрутів із європейськими транспортними коридорами. Це дозволить зменшити логістичне навантаження на аграрних експортерів і підвищити прогнозованість зовнішньоекономічних операцій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом окремих аспектів інтеграції, що потребують додаткового наукового осмислення. Зокрема, актуальним є дослідження впливу європейських екологічних стандартів та політики «зеленого переходу» на конкурентоспроможність агропродовольчого сектору України, оцінка ефективності інтеграції у європейські ланцюги доданої вартості, а також аналіз можливостей диверсифікації експорту шляхом розвитку продукції з високою доданою вартістю.

Література:

1. European Commission. EU trade relations with Ukraine. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 30.04.2026).
2. Eurostat. Trade in goods with Ukraine in 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250507-1> (дата звернення: 30.04.2026).
3. European Commission. Monitoring EU Agri-Food Trade: April 2025. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/61ebe68b-1fe5-4a30-af56-bbd7151c83fb_en (дата звернення: 30.04.2026).
4. Шуба М. В., Тимофєєва В. О. Сучасний стан і перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом. Бізнес Інформ. 2024. № 8. С. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-32-38>
5. Геращенко С. О., Чернобаєв В. В., Абрамовська С. Р. Сучасні тенденції у світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією: місце та роль України в контексті її продовольчої безпеки. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2024. № 3 (87). С. 70–80. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/87.070>

6. Дзяд О. В., Гордієнко О. О. Зовнішня торгівля сільськогосподарськими товарами України в контексті Угоди про асоціацію з ЄС. Ефективна економіка. 2020. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.72>

7. Трегубов О. С., Братчук У. П., Славінський С. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств агросфери України в умовах війни та євроінтеграції. Актуальні проблеми економіки. 2025. № 11. С. 23–33. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-293-23-33>

8. Тума С.Г., Яковенко Я.Ю., Маслак М.В. Лощенко Д.А. Трансформація експортного потенціалу України в умовах війни: стратегічне значення аграрної торгівлі з ЄС. Економіка та управління АПК. 2025. № 1. С. 73–81. DOI: <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2025-197-1-73-81>

9. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Зовнішньоекономічна діяльність та результативність функціонування аграрного сектору економіки України. Економіка АПК. 2021. № 4. С. 6 - 17. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104006>

10. Корженівська Н.Л., Осадчук І.О., Сидорак Я.І. Експортний потенціал агросектору України: стійкість до економічних потрясінь. Економічний простір. 2025. № 203. С. 115 – 120. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.115-120>

11. Пахуча Е. В., Філімонов Ю. Л., Лещенко Л. О. Структурні зміни зовнішньої торгівлі України аграрною продукцією. Ефективна економіка. 2019. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.3.48>

12. Association Agreement between the European Union and Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A2014A0529%2801%29> (дата звернення: 30.04.2026).

13. Tatar M., Buleca J. Bilateral trade patterns in the European Union–Ukraine agri-food sector. Baltic Journal of Economic Studies. 2026. Vol. 12(1). DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2026-12-1-2658-274>

14. Nivievskiy O., Bogonos M. Impact assessment of agri-food trade between Ukraine and the EU. German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue. 2024. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Nivievskiy__Bogonos_ENG.pdf (дата звернення: 30.04.2026).

15. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР (у редакції зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр> (дата звернення: 30.04.2026).

16. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19> (дата звернення: 30.04.2026).

17. Regulation (EC) No 882/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on official controls performed to ensure the verification of compliance with feed and food law, animal health and animal welfare rules. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004R0882> (дата звернення: 30.04.2026).

18. Про матеріали та предмети, що контактують з харчовими продуктами: Закон України від 03.12.2020 № 1249-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1249-20> (дата звернення: 30.04.2026).

19. Міністерство аграрної політики та продовольства України. У 2024 році аграрна продукція склала 59 % у загальному експорті України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2024-rotsi-aharna-produktsiia-sklala-59-v-zahalnomu-eksporti> (дата звернення: 01.05.2026).

20. Eurostat. EU trade with Ukraine – statistics. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 01.05.2026).

References

1. European Commission. (n.d.). EU trade relations with Ukraine. Retrieved from https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (accessed 30 April 2026).
2. Eurostat. (2025). Trade in goods with Ukraine in 2024. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250507-1> (accessed 30 April 2026).
3. European Commission. (2025). Monitoring EU agri-food trade: April 2025. Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/61ebe68b-1fe5-4a30-af56-bbd7151c83fb_en (accessed 30 April 2026).
4. Shuba, M.V., & Tymofieieva, V.O. (2024). Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy z Yevropeiskym Soiuzom [Current state and prospects of Ukraine's foreign trade with the European Union]. *Biznes Inform – Business Inform*, 8, 32–38. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-32-38> [in Ukrainian].
5. Herashchenko, S.O., Chornobaiev, V.V., & Abramovska, S.R. (2024). Suchasni tendentsii u svitovii torhivli silskohospodarskoiu produktsiieiu: mistse ta rol Ukrainy v konteksti yii prodovolchoi bezpeky [Modern trends in global agricultural trade: the place and role of Ukraine in the context of food security]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu – Economic Bulletin of National Mining University*, 3(87), 70–80. <https://doi.org/10.33271/ebdut/87.070> [in Ukrainian].
6. Dziad, O.V., & Hordiienko, O.O. (2020). Zovnishnia torhivlia silskohospodarskymy tovaramy Ukrainy v konteksti Uhody pro asotsiatsiiu z YeS [Foreign trade in agricultural goods of Ukraine in the context of the EU Association Agreement]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 12. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.72> [in Ukrainian].
7. Trehubov, O.S., Bratchuk, U.P., & Slavinskyi, S.V. (2025). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv ahrosfery Ukrainy v umovakh viiny ta yevrointehratsii [Foreign economic activity of agricultural enterprises in wartime and European integration]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economics*, 11, 23–33. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-293-23-33> [in Ukrainian].
8. Tuma, S.H., Yakovenko, Ya.Yu., Maslak, M.V., & Loshchenko, D.A. (2025). Transformatsiia eksportnoho potentsialu Ukrainy v umovakh viiny: stratehichne znachennia ahrarynoi torhivli z YeS [Transformation of Ukraine's export potential in wartime: strategic importance of agri-food trade with the EU]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economics and Management of AIC*, 1, 73–81. <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2025-197-1-73-81> [in Ukrainian].
9. Hadzalo, Ya.M., & Luzan, Yu.Ya. (2021). Zovnishnoekonomichna diialnist ta rezultatyvnist funktsionuvannia ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Foreign economic activity and efficiency of the agricultural sector of Ukraine]. *Ekonomika APK – Economics of AIC*, 4, 6–17. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104006> [in Ukrainian].
10. Korzhenivska, N.L., Osadchuk, I.O., & Sydorak, Ya.I. (2025). Eksportnyi potentsial ahrosektoru Ukrainy: stiikist do ekonomichnykh potriasinn [Export potential of Ukraine's agricultural sector: resilience to economic shocks]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Space*, 203, 115–120. <https://doi.org/10.30838/EP.203.115-120> [in Ukrainian].
11. Pakhucha, E.V., Filimonov, Yu.L., & Leshchenko, L.O. (2019). Strukturni zminy zovnishnoi torhivli Ukrainy ahrarynoiu produktsiieiu [Structural changes in Ukraine's foreign trade in agricultural products]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 3. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.3.48> [in Ukrainian].
12. Association Agreement between the European Union and Ukraine. (2014). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29> (accessed 30 April 2026).

13. Tatar, M., & Buleca, J. (2026). Bilateral trade patterns in the European Union–Ukraine agri-food sector. *Baltic Journal of Economic Studies*, 12(1). <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2026-12-1-2658-274>

14. Nivievskiy, O., & Bogonos, M. (2024). Impact assessment of agri-food trade between Ukraine and the EU. *German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue*. Retrieved from https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Nivievskiy__Bogonos_ENG.pdf (accessed 30 April 2026).

15. Закон України “Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv”: vid 23 hrudnia 1997 roku № 771/97-VR [Law of Ukraine “On basic principles and requirements for food safety and quality” from December 23, 1997 № 771/97-VR]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр> (accessed 30 April 2026) [in Ukrainian].

16. Закон України “Pro derzhavnyi kontrol za dotrymanniam zakonodavstva pro kharchovi produkty...”: vid 18 travnia 2017 roku № 2042-VIII [Law of Ukraine “On state control over compliance with food law...” from May 18, 2017 № 2042-VIII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19> (accessed 30 April 2026) [in Ukrainian].

17. Regulation (EC) No 882/2004 of the European Parliament and of the Council. (2004). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004R0882> (accessed 30 April 2026).

18. Закон України “Pro materialy ta predmety, shcho kontaktuiut z kharchovymy produktamy”: vid 3 hrudnia 2020 roku № 1249-IX [Law of Ukraine “On materials and articles intended to come into contact with food” from December 3, 2020 № 1249-IX]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1249-20> (accessed 30 April 2026) [in Ukrainian].

19. Ministerstvo ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. (2024). U 2024 rotsi ahraryna produktsiia sklala 59% u zahalnomu eksporti Ukrainy [In 2024, agricultural products accounted for 59% of Ukraine’s total exports]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2024-rotsi-ahraryna-produktsiia-sklala-59-v-zahalnomu-eksporti> (accessed 1 May 2026) [in Ukrainian].

20. Eurostat. (n.d.). EU trade with Ukraine – statistics. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat> (accessed 1 May 2026).

Дата першого надходження статті до видання: 03.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.05.2026